

4.3. ROMANTİK DÖNEMDE BİR DÜZYAZI TÜRÜ OLARAK DENEME

Gökhan ALBAYRAK¹

Giriş

Romantik dönemin en belirleyici ve en ünlü yazınsal türü her ne kadar şiir olsa da, kurgu dışı düzyazı da önemli bir tür olarak dikkat çekmektedir. Charles Lamb, William Hazlitt ve Thomas De Quincey gibi önemli figürler tarafından yazılan, zamanın ruhunu yakalayan ve damıtan Romantik denemeler bu döneme damgasını vurmuştur. Son derece çeşitli konularda denemeler yazılmıştır. Hazlitt, *The Spirit of the Age: Or, Contemporary Portraits* (*Çağın Ruhunu ya da Çağdaş Portreler*, 1825) adlı eserinde topladığı denemelerinde, seçtiği ünlü kişilere dair yaptığı karakter tahlilleri üzerinden çağın ruhunu temsil etmeye çalışırken, Lamb *Essays of Elia* (*Elia'nın Denemeleri*, 1823) adı altında bir araya getirdiği denemelerinden birinde domuz rostosuna dair iddialarda bulunuyordu. De Quincey “The English Mail-Coach” (“İngiliz Posta Arabası”, 1849) isimli denemesinde posta arabasının dış kısmında yolculuk esnasında afyonun da etkisiyle yaşadığı heyecanı anlatırken, Leigh Hunt *The Round Table* (*Yuvarlak Masa*, 1817) isimli kitaptaki denemelerinde çamaşırcı kadınlardan ve şöminenin yanında vakit geçirmenin verdiği keyiften bahsediyordu. Hazlitt *The Plain Speaker* (*Yalın Konuşmacı*, 1823) isimli derlemesinde nefret etmenin, kin tutmanın hazlarından, insan doğasındaki kötücüllükten dem vururken, Lamb “The Praise of Chimney-Sweepers” (“Baca Temizleyicilerine Övgü”, 1823) isimli denemesinde yüzleri kir pas içindeki baca temizleyicisi çocuklara övgüler düzüyor ve sınıfsal adaletsizlikten şikâyet ediyordu.

¹ Öğr. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı AD., galbayrak@ankara.edu.tr,
ORCID iD: 0000-0003-2703-4326

Sonuç

O. B. Hardison Jr deneme türünü tanımlarken, eski Yunan deniz tanrılarında birisi olan, şekilden şekle girmesiyle ve ele geçirilemez oluşuyla bilinen Proteus'a benzetir (27). Bu tanımlamaya uygun bir şekilde, deneme türü her çağda farklı şekiller almış, Romantik dönemde de değişmiş, yeni biçimsel özellikler kazanmıştır. Lamb, Hazlitt ve De Quincey gibi üç sembolik yazarın denemeleri üzerinden bu düzyazı türünün nasıl değiştiğini de gözlemleyebiliriz. On sekizinci yüzyılın kamusal denemelerinin yerine, Romantik dönemde daha öznel, kişisel, bireysel ve daha tanıdık, aşına, yakın, samimi, içten diyebileceğimiz mahrem denemeler ortaya çıkmıştır. Mahrem denemeler Romantik dönemin en belirleyici özelliklerinden izler taşımaktadır. Bu denemelerde hayal gücünün sınırsızlığını, duyguların, tutkuların ve içgüdülerin gücünü görürüz, yabancı doğanın çağrısını duyarız ve bireylerin kendilerine özgü tuhafliklarına tanık oluruz.

Kaynaklar

- Adorno, Theodore. "The Essay as Form." *New German Critique*, 32 (Spring 1984): 151-71. Basım.
- Bate, Jonathan. "The literature of Power: Coleridge and De Quincey." *Coleridge's Visionary Languages: Essays in Honour of J. B. Beer*. Eds. Tim Fulford and Morton D. Paley. Cambridge: D. S. Brewer, 1993. Basım.
- Brown, Marshall. "Romanticism and Enlightenment." *The Cambridge Companion to British Romanticism*. Ed. Stuart Curran. Cambridge: Cambridge UP, 1993. Basım.
- Burwick, Frederick. *Thomas De Quincey: Knowledge and Power*. Basingstoke: Palgrave, 2001. Basım.
- Cuddon, J. A. *The Penguin Dictionary of Literary Terms*. Harmondsworth: Penguin, 1976. Basım.
- De Obaldia, Claire. *The Essayistic Spirit: Literature, Modern Criticism and the Essay*. Oxford: Clarendon Press, 1995. Basım.
- De Quincey, Thomas. *Confessions of an English Opium Eater*. Londra: Penguin Books, 1971. Basım.
- . *On Murder*. Oxford: Oxford UP, 2006. Basım.
- Garber, Marjorie. *The Use and Abuse of Literature*. New York: Anchor Books, 2011. Basım.
- Hall, Michael L. "The Emergence of the Essay and the Idea of Discovery." *Essays on the Essay: Redefining the Genre*. Ed. Alexander J. Butrym. Atina ve Londra: Georgia UP, 1989. 73-91. Basım.
- Hardison Jr, O. B. "Binding Proteus: An Essay on the Essay." *Essays on the Essay: Redefining the Genre*. Ed. Alexander J. Butrym. Atina ve Londra: Georgia UP, 1989. 11-28. Basım.

- Hazlitt, William. *The Spirit of the Age, or Contemporary Portraits*. Londra: S. and R. Bentley, 1825. Basım.
- Hull, Simon Peter. *The Familiar Essay, Romantic Affect and Metropolitan Culture: The Sweet Security of Streets*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Pub., 2018. Basım.
- Iseli, Markus. *Thomas De Quincey and the Cognitive Unconscious*. Basingstoke: Palgrave, 2015. Basım.
- Lamb, Charles. *The Essays of Elia and Eliana*. Londra: G. Bell and Sons, 1913. Basım.
- . *The Letters of Charles and Mary Anne Lamb: Volume II 1801-1809*. Ed. Edwin W. Marris, Jr. Ithaca and Londra: Cornell UP, 1976. Basım.
- Morrison, Robert. "Introduction." *On Murder*. Oxford: Oxford UP, 2006. Basım.
- Richardson, Alan. *British Romanticism and the Science of the Mind*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. Basım.
- Watson, John R. "De Quincey, Thomas (1785-1859)." *A Handbook to English Romanticism*. Ed. Jean Raimond and J. R. Watson. Hampshire ve Londra: Macmillan, 1992. Basım.
- Wordsworth, Jonathan. "Two Dark Interpreters: Wordsworth and De Quincey." *The Age of William Wordsworth: Critical Essays on the Romantic Tradition*. Eds. Kenneth R. Johnston and Gene W. Ruoff. New Brunswick: Rutgers University, 1987. Basım.
- Wu, Dunca. *William Hazlitt: The First Modern Man*. New York: Oxford UP, 2008. Basım.